Magyar történelmi emlékek
Okmánytárak

Források a magyar királyság kereskedelemtörténetéhez II.

Külkereskedelem (1259–1437)

FORRÁSOK A MAGYAR KIRÁLYSÁG
KERESKEDELEMTÖRTÉNETÉHEZ II.
Külkereskedelem (1259–1437)

FONTES AD REM MERCATORIAM
REGNI HUNGARIAE PERTINENTES II.
De commerciis externis (1259–1437)

MONUMENTA HUNGARIAE HISTORICA

DIPLOMATARIA

Seriem fundavit
PÁL FODOR

Redigit
ANTAL MOLNÁR

FONTES AD REM MERCATORIAM REGNI HUNGARIAE PERTINENTES II.

De commerciis externis (1259–1437)

Edendo operi praefuit commentariisque illustravit
Boglárka Weisz

Ad edendum praeparaverunt
Dániel Bácsatyai, István Kádas, Bence Péterfi, András Ribi,
Renáta Skorka, Tibor Szőcs, Boglárka Weisz

ELKH | Eötvös Loránd Research Network

Institutum Historicum Sedis Centralis
Studiorum Philosophicorum
Budapestini, 2021

MAGYAR TÖRTÉNELMI EMLÉKEK

OKMÁNYTÁRAK

FORRÁSOK A MAGYAR KIRÁLYSÁG KERESKEDELEMTÖRTÉNETÉHEZ II.

Külkereskedelem (1259–1437)

Szerkesztette és a történeti jegyzeteket készítette:
Weisz Boglárka

Az okleveleket kiadásra előkészítette:
Bácsatyai Dániel, Kádas István, Péterfi Bence, Ribi András,
Skorka Renáta, Szőcs Tibor, Weisz Boglárka

ELKH | Eötvös Loránd Kutatási Hálózat

Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet
Budapest, 2021

A kötet elkészítését
a Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal
az NKFI Alapból (KH 130473. sz. projekt)
és az ELKH Titkársága támogatta

A kötet a BTK MTA Lendület
Középkori Magyar Gazdaságtörténet Kutatócsoport
programjának keretében készült

A latin nyelvű szövegeket lektorálta:
Dreska Gábor, Neumann Tibor

A német nyelvű szövegeket lektorálta:
Péterfi Bence, Skorka Renáta

A történeti jegyzeteket lektorálta:
Skorka Renáta

Az előszót angolra fordította:
Alan Campbell

© Weisz Boglárka, 2021
© BTK, 2021

ISBN 978-963-416-273-5, ISBN 978-963-416-321-3 (PDF)
ISSN 2063–8485

Minden jog fenntartva, beleértve a sokszorosítás,
a nyilvános előadás, a rádió- és televízióadás, valamint a fordítás jogát,
az egyes fejezeteket illetően is.

Kiadja a Bölcsészettudományi Kutatóközpont
Történettudományi Intézet,
Eötvös Loránd Kutatási Hálózat
Felelős kiadó: Balogh Balázs főigazgató, Molnár Antal igazgató

Tartalom

Bevezető 7
A közölt források kiválasztásának szempontjai 7
A kötet kiadási elvei 9

Preface 12
Criteria for selecting sources 12
Editorial principles 14

Források 17

Rövidítések 313
Általános rövidítések 313
Levéltárak, levéltári állagok rövidítései 313
Forrásközlések 315
Szakirodalom 322

Mutató 333
Személy- és helynévmutató 333
Tárgymutató 349

A kötet szerzői 353

Bevezető

A Nemzeti Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Hivatal *Jelentős nemzetközi hatású, kiemelkedő eredményeket elért kutatócsoportok támogatása* (KH 18) pályázatán nyertes, a *Kereskedelmi források a középkori magyar gazdaság szolgálatában* elnevezésű projekt keretében két okmánytár kiadására került sor, *Források a Magyar Királyság kereskedelemtörténetéhez. Fontes ad rem mercatoriam regni Hungariae pertinentes* összefoglaló címmel. A kötetek közül a másodikat tartja kezében az olvasó, amely a *Külkereskedelem. De commerciis externis (1259–1437)* alcímet viseli. Az első kötet *Belkereskedelem. De commerciis domesticis (1192–1437)* alcímmel 2020-ban jelent meg.

A kereskedelem nemcsak a gazdaság valamennyi ágával hozható összefüggésbe, de nincs olyan társadalmi csoport, amely valamilyen formában (akár csak felhasználóként vagy vámbirtokosként) ne vett volna részt a kereskedelmi folyamatokban. A kereskedelmi színterek megléte, avagy éppen hiánya a középkori nagyvárosoktól a kis településekig meghatározó volt, nem csupán a település központi vagy nem központi voltának kialakulásában, de a településkép változásában, lakóinak összetételében is. A kereskedelmi áru nemcsak a tényleges árucsere során jutott szerephez, de annak közvetett felhasználása, némely esetben a pénzt helyettesítő mivolta miatt is a középkori ember életének egyik központi eleme volt. Egy-egy áru időszakos hiánya komoly következményekkel járhatott, ahogy a hazai termék (például ökör, ló) védelme is fontos kérdésként jelent meg a kötet által vizsgált korszakban.

A kereskedelemtörténethez kapcsolódó források azonban nemcsak a téma kutatói számára nyújtanak információkat, hanem a külkapcsolatok történetével, vagy a város-, a megye- és az egyháztörténettel foglalkozók is számos érdekes, új adatot nyerhetnek a kötetből, ahogy az oklevelekkel az eddig megjelent archontológiák és itineráriumok is helyenként kiegészíthetővé válnak. Reményeink szerint a közölt források alapjául szolgálhatnak majd számos olyan tanulmánynak, amelyek bővíteni fogják a középkorra vonatkozó ismereteinket.

A közölt források kiválasztásának szempontjai

Mivel a kereskedelem összefonódik a gazdaság minden ágával, a felhasználható források mennyisége bőséges, főként, ha figyelembe vesszük a forrástípusok gazdagságát is (oklevelek, levelek, számadások, formulás gyűjtemények, követjelentések).[1] Az okmánytár elkészítése során elsőként korszakhatárt kellett húzni. Az

[1] Vö. Solymosi László: Kereskedelemmel kapcsolatos források az Árpád-kori Magyarországon. In: *Művészet és mesterség. Tisztelgő kötet R. Várkonyi Ágnes emlékére.* Szerk. Horn Ildikó et al. Bp., 2016. 33–39.; Draskóczy István: A Magyar Királyság kereskedelmére vonatkozó írott források a késő középkorból. In: i. m. 41–62.

Árpád-kortól Zsigmond király uralkodásának végéig tartó időszak forrásanyagából szemezgettünk, az okmánytár tehát nem teljes, csak válogatás. Az Árpád-korból található a legkevesebb forrás a kiadványban, mivel ez az időszak a dokumentumok kiadása szempontjából már eddig is jelentős figyelmet kapott. A kereskedelemtörténetben zajló változások vagy éppen állandóságok érzékeltetése miatt azonban ez a korszak sem maradhatott ki. Az Anjou- és Zsigmond-korból származó források közel azonos mennyiségben fordulnak elő. A külkereskedelmi témából adódóan e kötetben számos külföldi uralkodó, hivatalviselő avagy város kiadványa is szerepel, illetve a német nyelvű iratok száma is jelentősebb, mint az első kötetben.

A kiadvány összeállításakor fontos szempont volt, hogy azok a források, amelyek jelenleg a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára Diplomatikai Fényképgyűjteményében (DF)[2] nem elérhetők, mindenképpen kerüljenek be a válogatásba. A források kiválasztása során a latin és német nyelvű anyag feltárására került sor, mely az okleveleken túl a városkönyvi bejegyzésekre is kiterjedt, és jóllehet a külkereskedelem témakörében ezen időszakból olasz nyelvű források is fennmaradtak, ezek felkutatásától és kiadásától eltekintettünk. A gyűjtésbe ugyanakkor már kiadott források is bekerültek, mégpedig azért, mert a kereskedelemtörténeti folyamatok megértéséhez elengedhetetlenek (esetleg több, illetve helytelen kiadási évvel jelentek meg, vagy a korábbi kiadás minősége azt különösen megkívánta). Pozsony város levéltárában több, a királyhoz vagy a tárnokmesterhez szóló latin vagy német nyelvű datálatlan folyamodvány (vagy azok piszkozata) található meg, amelyek több esetben egyszerre tartalmaznak bel- és külkereskedelemre vonatkozó információkat, így azokat célszerű volt egy hozzávetőleges datálás kíséretében szintén kiadni (természetesen a döntően a külkereskedelemre vonatkozókat).

A források összegyűjtése során kiemelt szerep jutott a lerakatok vizsgálatát és elemzését lehetővé tevő iratoknak. A vizsgált korszakból származó lerakat-engedélyek javarészt kiadott források (az első kötet is tartalmaz ilyen oklevelet), így azok újraközlése nem indokolt. A Luxemburgi Zsigmond magyar király által 1402. január 22-én több városnak is kiadott lerakat-engedély (ezek egy része, kiadatlan, más részük hibás kiadásban jelent meg), és azok kibővítésére, illetve azok visszavonására vonatkozó oklevelek mindegyike helyet kapott a kötetben. Mellettük olyan egyéb oklevelek publikálására került sor, melyek a korszakban a lerakatok működését, az ott folyó kereskedelmi tevékenység szabályozását tartalmazzák.

A kiadott források egy másik jelentős része a külföldi kereskedőkre vonatkozó útkényszerhez kapcsolódik, ez sok esetben kiváltságot, vámkedvezményt is jelentett a számukra. A vizsgált időszak egyik legfontosabb forrása e témakörben I. Károly 1336. január 6-án kiadott, csökkentett vámtarifájú útra vonatkozó kiváltságlevele, amit I. Lajos, Mária, majd Zsigmond is különböző külföldi kereskedők számára megerősített, helyenként bizonyos megszorításokkal. A kötet összeállításakor arra törekedtünk, hogy a 1336. évi alapkiváltság mellett minden, akár ezidáig a kutatás számára ismeretlen megerősítést feltárjunk és közre adjunk, mivel a megerősítést

[2] https://archives.hungaricana.hu/hu/charters.

kérők köre, a megerősítések időpontja, majd azok háttérbe szorulása és elmaradása a külkereskedelmi kapcsolatokról sok mindent elárulnak. Ezek mellett egyéb olyan kereskedelmi utakra vonatkozó oklevelek is helyet kaptak a kötetben, amelyeken a Magyar Királyságban közlekedtek, esetleg a külföldi kereskedők ideérkezésük során használtak avagy a magyar kereskedők külföldön bejártak.

Számos forrás az import- és exportárukat, illetve az azokra vonatkozó szabályozásokat (tilalmakat, kiviteli engedélyeket, vámtételeket stb.) mutatja meg, míg más esetekben a külföldi kereskedők állnak a források középpontjában, az általuk adott áruhitelek, adósságuk behajtása, kapcsolatuk egyes városokkal, magyarországi kereskedőkkel avagy éppen a királlyal.

A kötet kiadási elvei

A kötet latin és német nyelvű tételei azonos módon épülnek fel: a sorszám után a kiadás dátuma és helye, a fejregeszta, az apparátus található, ezeket követi a forrásszöveg, végül az adott tételt a kritikai apparátus zárja (ha azt a szöveg szükségessé teszi). A lap alján pedig oldalankénti számozással történeti jegyzetek sorakoznak, amelyek azonban oklevelenként alkotnak egy egységet.

Fejregeszta. A magyar nyelvű fejregeszták az oklevelek tartalmának megfelelően eltérő hosszúságúak, az adott forrás kereskedelemtörténeti vonatkozására még átírások esetében is utalnak. A német nyelvű szövegekhez bővebb regeszták készültek, azok minél szélesebb körű felhasználása érdekében.

Apparátus. Elsőként az oklevél anyagára (papír, hártya), állapotára és hitelesítésére (pecsételés típusa, pecsét állapota) vonatkozó megállapítások olvashatók, majd következik minden olyan egyéb, elő- vagy hátlapi, egykorú vagy közelkorú feljegyzés, amely az oklevél szövegén kívül még az adott hártyán vagy papíron szerepel, az újkori feljegyzésekre pedig csak rövid utalás található. Abban az esetben, ha az oklevél nem eredeti formában maradt fenn, csak átiratban, akkor a fentebbi megállapítások elmaradnak. Ezután következik a forrás levéltári jelzete és szöveghagyománya (átírások, tartalmi átírások, említések). A külföldi levéltárak esetében a kiadvány törekszik arra, hogy a mai őrzőhely és az ottani – aktuális – levéltári jelzetek szerepeljenek az apparátusban, ha pedig annak fényképfelvétele megtalálható a DF-adatbázisban, akkor zárójelben a DF-számot is feltüntettük. Némely esetben a mai jelzet eltér a DF-adatbázisban olvasható jelzetektől, aminek hátterében a levéltárak fondjainak átrendezése, a levéltári állag más helyre kerülése vagy éppen a levéltár nevének megváltozása áll. Ezt követően az *in extenso* vagy regesztakiadások és az esetleges fordítások listája zárja az apparátust. Tanulmányok lábjegyzeteiben található részkiadások feltüntetésétől eltekintettünk, kivéve azokat az eseteket, ha a kiadás teljes.

A források és a kritikai apparátus. A szövegek kiadása során csak a legszükségesebb filológiai jeleket használtuk. A hiányzó szöveg pótlását szögletes zárójel jelzi: [. . .], a szakadások, sérülések miatt olvashatatlan részeket pedig szintén szögletes

zárójelben hármas szaggatott vonal mutatja (függetlenül attól, hogy azok milyen hosszúak): [- - -]. A címzés a szöveg elé került, az apparátus azonban mindig utal az eredeti elhelyezkedésére. Az aláírások a szöveg végén követik a papíron látható elrendezést. A forrásban található javításokat, kihúzásokat, szövegfeleslegeket és felesleges rövidítésjeleket a kritikai apparátusban hozzuk. A számok és a dátumok írása a forrásban alkalmazott módot követi, azaz ha római számmal jelölték, akkor azt meghagytuk (*M^mo^, CCCmo*), ha betűvel kiírták, akkor a kiadvány is ennek megfelelően járt el (*millesimo*).

A latin nyelvű források. A betűk átírásakor csak a vulgáris szavak és a földrajzi, illetve személynevek esetén követi a kiadvány az írásképet, ezeknél az eseteknél tehát betűhív átírást alkalmaztunk (de minden esetben nagybetűvel kezdve a tulajdonneveket), ilyenkor még a latin szövegekben is előfordulnak diakritikus jelekkel ellátott alakok (*ů*). Ha egy tulajdonnevet következetlenül írtak egy adott forrásban (*Tyrnavia, Tirnavia*), akkor ez a kiadásban is így szerepel. A ragozott alakok esetében a szó végén előforduló *y*-t feloldottuk (*Dyonisy* helyett *Dyonisii*), de erre a kritikai apparátusban utaltunk.

A latin szövegek normalizálását a legtöbb esetben a kritikai apparátusban jeleztük, azaz ott a forrásban előforduló alak megjelenik, ahogy az alapvető nyelvtani hibák javítására is felhívja az apparátus a figyelmet. Bizonyos normalizálásokat azonban nem jeleztünk. Így a kiadás során nem használtunk *j* betűt (*jobagio* helyett *iobagio*); a hosszú mássalhangzók a szó elején rövidültek (*ffidelibus* helyett *fidelibus*); a magánhangzók előtti *ci* szótagot *ti*-vel írtuk (*evocacio* helyett *evocatio*), kivéve a szótári alak szerint *c*-vel álló szavakat (*preiudicium*); szintén a szótári alaknak megfelelően oldottuk fel a *con, com* rövidítésjelet (*conmissas* helyett *commissas*); a latin szó közepén vagy végén lévő *y*-t javítottuk (*hys* helyett *hiis*); az *ew* helyett *eu*-t vagy *ev*-t használtunk (*sew* helyett *seu*, *ewangelista* helyett *evangelista*); a *w* helyett *vu* szerepel (*wlgo* helyett *vulgo*); az *u* helyett *v*-t írtunk a szótári alaknak megfelelően (*conuentus* helyett *conventus*), a külön- és egybeírás kérdésében szintén a mindenkori szótári alakot tekintettük mérvadónak.

A kis- és nagybetűk kérdéskörét tekintve is eltértünk a forrás szövegétől, azaz egyrészt nem követtük mindenképpen az adott oklevél nagybetűs írásmódját (*Rex Romanorum* helyett *rex Romanorum*), miközben az oklevelekben kisbetűvel szereplő szavak esetében mindig nagybetűvel írtuk az Isten szót (*Dei gratia, anno Domini*), kivéve, ha jelzőként szerepelt (*dies dominica*); a szentek neve előtt álló *Beatus* és *Sanctus* szavakat, valamint ezek fokozott alakjait; illetve a latin nyelv szabályai szerint a település- és népnévből képzett melléknevеket is (*Alemanus, Soproniensis*).

A szövegek központozásakor a korabeli interpunkciót nem vettük figyelembe, a vesszők kitételénél alapvetően a magyar helyesírás szabályait követtük. A felsorolásokat vesszővel választottuk el, ahogy a vonatkozói, következményes, célhatározói stb. mellékmondatokat is vesszők közé tettük, de a speciális latin mellékmondati szerkezeteket – *accusativus cum infinitivo, ablativus absolutus* – nem választottuk el vesszővel a főmondattól. A folyamodványokat és a hosszabb szövegeket, ha szükségesnek éreztük, bekezdésekre tagoltuk.

A német nyelvű források. A betűk átírásakor a kiadvány az írásképet követi, így a diakritikus jeleket is minden esetben megőriztük (*műncz, mït*), kivételt jelent a *v*, amely ha magánhangzót jelölt, *u*-val írtuk át (*vnd* helyett *und*); a szó eleji *bb*, ha *w*-t jelölt, a kiadványban *w*-ként szerepel (*bbunderleichyster* helyett *wunderleichyster*); a szó eleji *i*, ha *j*-t jelölt, *j*-ként szerepel (*iar* helyett *jar*); a hosszú mássalhangzók a szó elején rövidültek (*ffrewnde* helyett *frewnde*), egyéb esetekben azonban megmaradtak; a külön- és egybeírás kérdésében a mai szótári alakot tekintettük mérvadónak (*wochen markt* helyett *wochenmarkt, do pey* helyett *dopey*, a különírt igekötőket is hozzákapcsoltuk a főigékhez). Ezeket a változtatásokat a kritikai apparátusban nem jelöltük.

A kis- és nagybetűk kérdéskörét tekintve eltértünk a forrás szövegétől: csak a tulajdonneveket és a mondatkezdő szavakat írtuk nagybetűvel, a korabeli „helyesírást" nem vettük figyelembe (*Stat* helyett *stat*, *Tochter* helyett *tochter*). Kivételt képeznek az oklevelekben előforduló Isten (*Gott*/*Got*) és a szentek neve előtt álló *Sanctus, Sant, Sand* szavak. A tulajdonnevekből képzett melléknevek úgyszintén kisbetűvel írtuk (*wienner, österreicher*).

A szövegek központozásakor a korabeli interpunkciót nem vettük figyelembe, a vesszők esetén alapvetően a magyar helyesírás szabályait követtük. A felsorolásokat vesszővel választottuk el, ahogy a vonatkozói, következményes stb. mellékmondatokat is vesszők közé tettük. A folyamodványokat és a hosszabb szövegeket, ha szükségesnek éreztük, bekezdésekre tagoltuk.

Történeti jegyzetek. A magyarázó jegyzeteknél arra törekedtünk, hogy azok ne értelmező, hanem a szöveg felhasználását elősegítő jegyzetek legyenek, ezért elsősorban dátumfeloldásokat adnak meg, földrajzi neveket és személyeket azonosítanak, és olyan újabb forrásokra utalnak, amelyek továbblépési lehetőséget adnak a forrás feldolgozása során.

Preface

In the project "Commercial sources in the service of the medieval Hungarian economy" (KH 18), awarded a grant under the scheme "Support for research groups of major international impact and outstanding results" run by the National Research, Development and Innovation Office, two collections of sources are being published under the general title: *Források a Magyar Királyság kereskedelemtörténetéhez [Sources for the Commercial History of the Kingdom of Hungary. Fontes ad rem mercatoriam regni Hungariae pertinentes.* This book, *Külkereskedelem [Foreign Trade]. De commerciis externis (1259–1437)*, is the second volume of a series of which the first volume, *Belkereskedelem [Domestic Trade]. De commerciis domesticis (1192–1437)*, was published in 2020.

Commerce can be related to all branches of the economy, and every section of society was involved in trade at some level (even if only as a user or a toll owner). The presence – or indeed absence – of places for commerce was definitive for medieval towns, large and small. Markets and other commercial locations determined whether a town had a central or peripheral function and caused changes to the townscape and the composition of its inhabitants. Commodities were of significance in more than the activity of exchanging goods. Through non-personal uses, sometimes as substitutes for money, they were a central factor in the life of medieval people. The periodic scarcity of certain goods could have serious consequences, and the protection of Hungarian goods (such as oxen, horse) emerges as an important issue during our period.

Sources for the history of commerce provide information and data for research beyond the subject itself, and those interested in urban, county and church history will find much interesting and some new data in this book, just as charters have provided occasional additions to already-published archontologies and itineraries. The book presents sources that are a potential basis for many future studies, and its compilers hope that many researchers will use it as a starting point for expanding our knowledge of the Middle Ages.

Criteria for selecting sources

Since trade has connections with every branch of the economy, the range of useful sources is very wide and includes sources of many different types (e.g. charters, letters, account books, collections of formulae and diplomatic dispatches).[1] In selecting the sources for inclusion, we first had to draw period boundaries. Since

[1] See Solymosi: Kereskedelemmel kapcsolatos források passim, Draskóczy: A Magyar Királyság kereskedelmére vonatkozó írott források passim.

our period stretches from the Árpádian age through the reign of King Sigismund, the documents published here are only a selection of the total. The Árpádian age is already well served by source publications, but in order to convey the long-term changes and constancies in commercial activity, some documents from that period have been included, although they are the least represented in the book. Sources from the Angevin and Sigismund eras are present in almost equal numbers. Since the book concerns foreign trade, it includes documents from many foreign rulers, officials and cities, and there are many more German-language documents than in the first volume.

An important selection criterion was to include sources that are not currently accessible in the Collection of Diplomatic Photographs of the Hungarian National Archives (DF).[2] The sources have been selected from available documents written in Latin and German. The sources sought out for the book are all written in Latin and German. They mostly comprise charters, but also include entries in municipal books. Although some Italian-language sources concerning foreign trade also survive from the period, we have not researched or published these. Sources that have already been published are included in the book where they are essential to understand developments in the history of trade (or have been published with more than one date, or an erroneous date, or the quality of a previous publication was unsatisfactory). Several undated Latin and German petitions to the king or the *magister tavarnicorum* (some of them drafts) held in the archives of the city of Pozsony (Archív hlavného mesta Slovenskej republiky Bratislavy, Magistrát mesta Bratislavy, Bratislava, Slovakia) yield information on domestic or foreign trade. Those relating to foreign trade have therefore been included in this book, with an approximate date.

A particular aim of the selection process was to include sources that could be useful for the study and analysis of staple right. Most of the staple right charters issued during the period have already been published (some in the first volume of this series), and there was no good reason to include them here. The charters by which King Sigismund granted the depot right to several towns on 22 January 1402 (some previously unpublished; others published with errors) and the charters granting extensions to, or revoking, these privileges, are included here. We have also included other depot-related charters from the period concerning their operation and the regulation of their commercial activities.

Another significant section comprises sources connected to mandatory routes for foreign merchants and the privileges and preferential tariffs that the merchants who were subject to them often enjoyed. One of the most important of these sources is a charter of privilege concerning a reduced-tariff route issued by Charles I on 6 January 1336. It was subsequently confirmed for various foreign merchants by Louis I, Mary and Sigismund, sometimes with some constraints. We attempted to find and to include here every confirmation of the original privilege of 1336,

[2] https://archives.hungaricana.hu/hu/charters.

some previously unknown to researchers, because the persons requesting confirmation and the dates of confirmation, and the way these charters eventually tailed off and disappeared, tell us much about foreign trade relations. The book also presents sources concerning other trade routes within the Kingdom of Hungary or the trade routes outside the country that were used by incoming foreign merchants or by Hungarian traders travelling abroad.

Several sources record import and export goods or prescribe regulations relating to them (bans, export licences, tariffs, etc.); others are focused on foreign traders – the goods they were selling, the collection of their debts, and their relations with Hungarian towns and merchants, or with the king.

Editorial principles

The Latin and German items in the book has the same structure: serial number, followed by date and place of issue, abstract, apparatus, followed by the text of the source and the critical apparatus (if required by the text). At the bottom of the page are historical notes, arranged as a unit for each document.

Abstract. The Hungarian-language abstracts are of varying lengths according to the content of the documents and mention the commercial history relevance of the source even in the case of transcriptions. More detailed abstracts are given for the German-language texts, so as to broaden their scope of use as far as possible.

Apparatus. This begins with the material of the document (paper, parchment) and its condition and authentication (type and condition of seal), followed by contemporary or near-contemporary annotations not forming part of the document text on the front or back of the parchment or paper. There is only a brief reference to notes made in the modern period. All such annotations are omitted where the document survives only in transcription and not in original form. Then follows the archive reference and the text tradition (transcriptions, transcriptions of content or mentions). For foreign archives, we have tried to include the present location and its (up-to-date) reference, and if there is a copy in the DF database, the DF number is also given in brackets. In some cases, the current reference differs from that in the DF database, caused by the reorganization of archive fonds or the relocation of archive holdings or the change in the name of the archive. The apparatus closes with the list of *in extenso* or abstract publications and translations. Partial publications of sources referred to in footnotes to the essays are not indicated in the book. This does not apply to full publications.

Sources and critical apparatus. The texts are presented with the minimum use of philological signs. Missing text is marked by square brackets: [. . .], passages that are illegible because of tears or damage are represented by three hyphens in square brackets [- - -] regardless of length. The title is always placed at the head of the text, but the apparatus mentions its original location. The signatures are placed at the bottom of the text on the same side as on the original. Corrections, strikethroughs,

superfluous text and superfluous abbreviations are placed in the critical apparatus. Numbers and dates are given in the source form – i.e. in Roman numerals (*M^mo^, CCCmo*) or written out in words (*millesimo*).

Latin sources. In transcribing the letters, the book follows the original script only for vulgar words and geographical and personal names. These are transcribed letter-for-letter (although proper names are always given with capital initial letters), and may contain diacritical marks even in Latin texts (*ru*). If a proper noun is given inconsistently in the source (*Tyrnavia, Tirnavia*), it is preserved as such. For inflected forms, a *y* at the end of a word is corrected (*Dyonisii* instead of *Dyonisy*), but this is noted in the critical apparatus.

Where Latin text has been normalized, the critical apparatus usually gives the source form, as it does the correction of basic grammatical errors. Not all normalizations are mentioned, however. The letter *j* is not used (*iobagio* instead of *jobagio*); initial long consonants are shortened (*fidelibus* instead of *ffidelibus*); the syllable *ci* before vowels is written *ti* (*evocation* instead of *evocacio*), except for words having *c* in their dictionary form (*preiudicium*); we have also corrected the abbreviations *con* and *com* according to the dictionary (*commissas* instead of *conmissas*); a *y* in the middle or end of a Latin work is corrected (*hiis* instead of *hys*); *eu* or *ev* are used instead of *ew* (*seu* instead of *sew*, *evangelista* instead of *ewangelista*); *vu* is used instead of *w* (*vulgo* instead of *wlgo*); we have written *v* instead of *u* as per the dictionary form (*conventus* instead of *conuentus*), and we have also used the dictionary to decide the compounding of words.

Capitalization also deviates from the source text. We have not always reproduced capital letters at the beginning of words (*rex Romanorum* instead of *Rex Romanorum*), but some words that appear in small letters in the sources are always given with a capital letter: the word for God (*Dei gratia, anno Domini*) unless it appears as an adjective (*dies dominica*); the words *Beatus* and *Sanctus* as the titles for saints and their comparative forms; and adjectives formed from the names of towns and peoples under Latin rules (*Alemanus, Soproniensis*).

In punctuation, we have ignored the medial dots of the time and basically followed Hungarian punctuation rules in placing commas. List items are separated by commas; relative, consecutive, final, etc. clauses are placed between commas; but no commas separate special Latin clause structures – *accusativus cum infinitivo, ablativus absolutus* – from the main clauses. Petitions and long texts have been divided into paragraphs as we considered necessary.

German-language sources. Transcription follows the original script, so that we have preserved the diacritical marks in all cases (*weŷn, wïr*), except that *v*, where it represents a vowel, is written *u* (*und* instead of *vnd*); *bb* at the start of a word, where it represents "w" is transcribed to *w* (*wunderleichyster* instead of *bbunderleichyster*); *i* at the start of a word, where it represents "j" is transcribed to *j* (*jar* instead of *iar*); initial long vowels are shortened (*frewnde* instead of *ffrewnde*); words are compounded according to the modern dictionary form (*sunderbrief* instead of *sunder*

brief, *dopey* instead of *do pey*, and verb prefixes written separately are attached to the verbs). These changes are not mentioned in the critical apparatus.

We have not preserved the capitalization of the source texts. Only proper nouns and the first words of sentences are written in capital letters, and we have not followed the "rules" of the time (*stat* instead of *Stat, tochter* instead of *Tochter*). Exceptions are the words for God (*Gott/Got*), and the titles of saints – *Sanctus, Sant* and *Sand*. Adjectives derived from proper nouns are also written in small letters (*wienner, österreicher*).

The medial dots used at the time are not included in the punctuation, and commas basically follow Hungarian rules. List items are separated by commas, and there are commas around relative, consecutive, final, etc. clauses. Petitions and long texts have been divided into paragraphs as we considered necessary.

Historical notes. Explanatory notes are intended to assist the use of the text rather than to provide interpretations. Consequently, they primarily give date extensions, identify geographical names and persons, and refer to further sources that may offer a way forward in the treatment of the source.

Források

1.
1259. május 7., Köln

Konrád kölni érsek a kölni polgárok kérésére elrendeli, hogy a Rajnán érkező magyar-, cseh-, lengyel-, bajorországi, sváb- és szászföldi, türingiai, hesseni, valamint a Maas folyó felől érkező flamand és brabanti kereskedőknek a városban le kell rakodniuk, valamint hat héten túl és kis tételben nem árusíthatnak.

Két példányban, hártyán, a kölni érsek, a kölni dómkáptalan és Köln város egy-egy ép függőpecsétjével. **A)** a hátlapon egy azonos szárú kereszt négy ponttal, azonos kézírással: ordinatio domini C. archiepiscopi de negotiis civitatis Coloniensis, középkori kézírással két sorban: ordinatio domini C. archiepiscopi de negotiis civitatis Coloniensis, és két sor mély V; valamint újkori levéltári jelzetek; **B)** a hátlapon középkori kézírással: de iure foraneorum[a] [m]ercatorum; valamint újkori tartalmi összefoglaló és levéltári jelzetek.

Orig. **A)** HAStK 210. (Domstift), U 2. 268. 1.; **B)** HAStK 210. (Domstift), U 2. 268. 2. — *Extract.* 1. IV. Károly, 1349. február 8., HAStK, HUA U 3. 1917.; 2. IV. Károly, 1349. augusztus 11., HAStK, HUA U 3. 1932a.; 3. IV. Károly, 1355. december 8., HAStK, HUA U 1. 2154. 2–4.

Ed. Das Teutsche Reichs-Archiv XVI. 920–922., Securis ad radicem posita 252–254., UN II. 261–263., QGSK II. 413–416. (UN II. alapján), Koebner: Die Anfänge des Gemeinwesens der Stadt Köln 207. (részlet), ÁÚO XI. 468–469. (részlet, UN II. alapján), Hansisches UB I. 182–185., UGDS I. 82. (részlet, UN II. alapján), QGW 41–43. — *Reg.* QGKH I. 28. sz., Die Regesten der Erzbischöfe von Köln im Mittelalter III/1. 276–277., Gönnenwein: Das Stapel- und Niederlagsrecht 384. 6. sz.

Conradus Dei gratia sancte Coloniensis ecclesie archiepiscopus,[1] Sacri Imperii per Ytaliam archicancellarius universis presentia visuris ad rei memoriam sempiternam. Cum ex eo, quod nostris diebus in terris pacem fovere studemus pro nostris viribus temporalem, eternitatis sit nobis et cunctis tanti boni zelatoribus pax speranda, ad id recognoscimus eo magis nos existere debitores, quo ampliori pre ceteris potestate divine permissionis et gratie concessione fulcimur, utpote qui cum virga regiminis pastoralis temporalis potentie robur et gladium ratione ducatuum nostre ecclesie geminorum noscimur obtinere. Illa quidem regiminis utriusque tam

[1] Konrad von Hochstaden kölni érsek (1238–1261). Személyéhez l. Prössler: Das Erzstift Köln in der Zeit des Erzbischofs Konrad von Hochstaden passim.

virga, quam gladio congruenter nos uti et legitime arbitramur, dum proximis et remotis, domesticis et advenis, ut que sua sunt, in tranquillitate habeant et quiete, et transgressionem nec isti, nec illi faciant ultra sue terminos condicionis aut fines, prospicimus et ad hoc nostre partes sollertie convertimus vigilanter. Sane cum in littera arbitrii inter nos et ecclesiam nostram ex una parte, necnon fideles nostros iudices, scabinos et universos cives Colonienses[1] ex altera super nostris hincinde iuribus per venerabiles viros et in Christo dilectos Gozwinum decanum maiorem,[2] Henricum Sancti Severini,[3] Henricum Sanctorum apostolorum in Colonia[4] et Philippum Susaciensis[b] ecclesiarum prepositos[5] et fratrem Albertum lectorem fratrum predicatorum Coloniensium[6] hoc anno prolati sigillis nostris hincinde signata contineatur[c] expresse,[7] quod foranei mercatores Coloniam venientes aut ipsam mercandi animo frequentantes non sunt permittendi transire terminos antiquitus constitutos, sed hoc secundum consuetudinem antiquam tam ex parte nostra, quam civium Coloniensium inviolabiliter observari debere,[8] quia tunc Colonia iuxta sui resonantiam nominis apte colitur per frequentationem quorumlibet mercatorum, dum singularum mercatores ac homines nationum statutam antiquitus legem ipsi servant et exhibent civitati ipsaque civitas versa vice advenientibus undecunque mercatoribus sua iura et leges debitas ab antiquo exhibet cum mansuetudine et observat. Nos ad requisitionem et instantiam predictorum fidelium nostrorum civium Coloniensium diligenti investigatione premissa, prout a senioribus et prudentibus ac fidedignis viris sumus per inquisitionem edocti, memoratos antiquos terminos unacum quibusdam aliis articulis ad publicam utilitatem spectantibus in subscriptum modum duximus exprimendos, quod videlicet nullus mercatorum de Ungaria, Boemia, Polonia, Bawaria,[d] Suevia, Saxonia, Thuringia, Hassia et quibuscunque aliis orientalibus partibus cum mercibus quibuslibet ad Renum[9] veniens extra atque ultra civitatem Coloniensem excepta sola causa peregrinationis procedet. Neque etiam ullus Flamingus vel Brabantinus aut alius quicunque de ultra Mosam[10] vel aliarum partium inferiorum secundum consuetudinem antiquam et de iure servandam causa mercandi ulterius, quam in Coloniam, et non trans Re-

1 Köln (Kölni Választófejedelemség, Német-római Birodalom).
2 Goswin von Randerath kölni dékán. Személyéhez l. Groten: Köln im 13. Jahrhundert 185., Strauch: Der Große Schied von 1258 12–13.
3 Heinrich von Bilstein, a Szent Szeverin-templom prépostja. Személyéhez l. Groten: Köln im 13. Jahrhundert 185., Strauch: Der Große Schied von 1258 13–14.
4 Heinrich von Heinsberg, a Szent Apostolok-templom prépostja. Személyéhez l. Groten: Köln im 13. Jahrhundert 185., Strauch: Der Große Schied von 1258 14–15.
5 Philipp von Altena-Isenberg, a soest-i egyház prépostja. Személyéhez l. Groten: Köln im 13. Jahrhundert 185., Strauch: Der Große Schied von 1258 15–16.
6 Albert domonkos olvasókanonok. Személyéhez l. Groten: Köln im 13. Jahrhundert 185., Strauch: Der Große Schied von 1258 16–20.
7 Az 1258. június 28-án kelt ítéletlevelet l. QGSK II. 280–400.
8 Vö. 1258. jún. 28.: QGSK II. 397–398.
9 Rajna folyó.
10 Maas folyó.

num neque versus partes superiores ultra villam nomine Rodinkirchen[1] procedet. Et similiter nullus mercatorum de superioribus partibus extra dyocesim Coloniensem existens ultra inferiorem turrim civitatis Coloniensis vel saltem ultra villam nomine Ryle[2] causa mercandi descendendo procedet. Quicunque autem talium mercatorum secus seu in contrarium facere vel fecisse ab aliquo cive Coloniensi fuerit deprehensus, ab ipso cive impune et licite arrestari et puniri poterit more antiquo, secundum quod vulgo hansen[3] vocatur, quod taliter fieri consuevit, quod civis Coloniensis mercatorem in tali excessu a se deprehensum calamo vel iunco vel aliquo consimili ligamento ligabit, et si mercator ille hoc vinculum preter ipsius civis voluntatem solvere vel rumpere presumpserit, pro tali excessu tam corpore, quam rebus in potestatem incidit civis ipsum comprehendentis et predicto modo ligantis. Et si propter resistentie violentiam necesse habuerit, nos archiepiscopus et successores nostri vel quilibet iudex loci ad requisitionem seu querimoniam ipsius civis Coloniensis hoc, ut dicto modo proveniat, exsequemur. Item nullus mercator advena undecunque oriundus debet diutius, quam sex septimanis continuis, in civitate Coloniensi causa emendi seu vendendi morari et hoc in quolibet anno non plus, quam tribus temporibus cum usitatis interstitiis seu consuetis facere unicuique mercatorum licebit. Et insuper nullus mercatorum id, quod sibi circa hoc personaliter agere non liceret, per socium vel per nuntium suum seu per quemcunque alium aliquatenus facere debet omni dolo et fraude exclusis. Si quis vero mercator quicquam in contrarium attemptaverit, secundum ius civitatis poterit pena debita et consueta puniri. Item nullus mercatorum advenientium undecunque varium, quod grawerc et etiam hoc, quod vulgo zabel appellatur, et similia vel etiam pannum Transmosanum[4] duas marcas vel plus valentem in civitate Coloniensi vendet, nisi per marcam mercatorum, que vulgariter koufmansmarc[5] dicitur, que marca solum continet undecim solidos et tres denarios Coloniensis monete, et faciens contrarium puniri potest secundum ius civitatis pena consueta. Item nullus mercator advena aliquas species aromaticas, utpote muschatas, gariofolos, cardemonium et consimilia in civitate Coloniensi preterquam ad minus in pondere decem librarum simul vendet aut vendere debet. Item nec illas merces, que sachaue vulgariter appellantur, utpote thus, alumen et consimilia cum pondere centenario et ad minus cum pondere simul viginti quinque talentorum aut supra vendere debet. Et quicunque circa hoc excesserit vel dolum aut fraudem commiserit, secundum consuetudinem civitatis[e] punietur. Item quicunque civis Coloniensis pro mercibus suis argentum acceperit, illud non alias, quam ad monetam nostram Coloniensem cambire seu pro denariis vendere debet. Nec aliquod argentum cum denariis emere debet, nisi secundum quod de gratia permissum est, scilicet ad vasa ac utensilia et clenodia

[1] Rodenkirchen (Kölni Választófejedelemség, Német-római Birodalom).
[2] Riehl (Kölni Választófejedelemség, Német-római Birodalom).
[3] Vö. Stein: Hansa 82.
[4] Maas folyón túli terület.
[5] Vö. Kruse: Kölnische Geldgeschichte 14–15., Wörterbuch der Münzkunde 301.

facienda seu ad speciem anagliffi vel causa peregrinationis faciende,[1] exceptis aurifabris Coloniensibus, qui argentum emere possunt licite, quantum eorum officio sufficit et ipsorum opus requirit, omni dolo et fraude exclusis. Quod si aurifaber secus vel contra hoc fecisse fuerit deprehensus, hoc forefactum ex parte nostra per magistrum monete nostre Coloniensis pena solita punietur et insuper a fraternitate sua iure consueto ipsi pena debita infligetur. Item nullus mercator extraneus cum suis mercimoniis vel denariis argentum aliquod in Colonia comparabit, sed sciendum, quod a superioribus legibus seu iuribus aut consuetudinibus omnium mercatorum excepti et immunes sunt et esse debent universi aurifabri et mercatores gemmarum, de quibuscunque sint partibus oriundi.[2] Item quod cum avaricia radix sit omnium malorum, que aliquando quorundam civium Coloniensium ad captanda beneficia seu remunerationes a dominis terre et magnatibus recipiendas corda taliter inflammavit, quod propter hoc universitatis concordiam et pacis tranquillitatem sepissime consciderunt, nos hanc radicem pestiferam desiderantes eradicari omnino deliberatione diutina maturoque consilio prehabitis statuimus cum consensu priorum et fidelium nostrorum ac per sententiam communimus, ne quis civium Coloniensium ab aliquo terre nostre magnate vel a quoquam obnoxio ecclesie Coloniensi pecuniarum beneficium, quod vulgo hantlien dicitur, de cetero recipiat aut tenebit exceptis solum nostris officialibus et aliis, qui beneficia tenent a nobis ad se iure hereditario devoluta et etiam devolvenda. Item nullus scabinus Coloniensis debet esse monetarius sive campsor aut habere sibi licebit officium vel feodum, quod husgenozschaf[3] vulgariter appellatur. Si quis vero predictorum compertus fuerit et convictus rationabiliter memorata violasse statuta, si scabinus vel frater scabinorum seu officialis de richerzegheide[4] vel etiam officialis parrochiarum fuerit, sine spe recuperationis ab officio suo, quod tenet, cadet, nec ad hoc officium, neque ad consilium civitatis ullo modo resurget. Similiter civis inferioris ordinis privabitur fraternitate, si habuerit, et a civitate Coloniensi infra annum non reversurus eicietur, nec ad civitatis consilium ullo umquam tempore assumetur. Quia vero premissa omnia et singula propter bonum publice tranquillitatis et utilitatem communem sunt facta,[f] nos ea cum prioribus et fidelibus nostris collaudavimus, approbavimus et tam pontificali, quam ducatus nostri auctoritate precipimus in perpetuum inviolabiliter observari omni dolo et fraude exclusis penitus et amotis. In omnium itaque predictorum testimonium et perpetuam firmitatem

[1] Vö. 1258. jún. 28.: QGSK II. 396.

[2] A kölni lerakatjoghoz l. Kuske: Der Kölner Stapel passim, Gönnenwein: Das Stapel- und Niederlagsrecht 18–22., 97–101., Strauch: Des Kölner Stapels passim, Hillen: Der Kölner Stapel passim.

[3] A kölni pénzverőket *Hausgenosse*nak nevezték (1225: *fidelium nostrorum monetariorum Coloniensium, qui vulgo Husgenoze dicuntur* — QGSK II. 98.; 1226. márc. 4.: *monetarii nostri, qui Huzgenoze dicitur* — QGSK II. 105–106.).

[4] A 12. században alakult testvériség (1258. jún. 28.: *officiales, qui dicuntur de Richgerzecheit, de fraternitate, que dicitur Rigerzecheit* — QGSK II. 383., 391.), gazdagok szövetsége. A polgármester és a tanács mellett a város irányításában játszottak szerepet egészen a 14. század végéig. Működéséhez, jogaihoz és feladataihoz l. Lau: Entwicklung der kommunalen Verfassung und Verwaltung der Stadt Köln 83–88.

presentem paginam exinde confectam sigillo nostro ac sigillis capituli nostri et[g] civitatis Coloniensis duximus roborandam. Actum et datum Colonie, Nonis Maii, anno Domini M° CC° L^mo nono.[h]

[a] **B:** foranerum [b] **B:** Sosaciensis [c] **B:** continetur [d] **A:** Bauwaria [e] **A:** secundum civitatis consuetudinem [f] **B:** facta sunt [g] **B:** ac [h] **B:** millesimo CC° quinquagesimo nono

2.
1260.

IV. Béla Amadé győri püspök oklevele alapján megállapítja a Győrben (Győr m.), Abdán (Győr m.) és Füzitőn (Komárom m.) az országba behozott vagy kivitt, szekéren vagy hajón szállított áruk, illetve ökrök után fizetendő vám mértékét.

Orig. — *Transcr.* 1. V. István, 1270. (*4. sz. oklevél*) > IV. László, 1279. július 20., WStLA, HAU 14. (DF 285 550.) (*7. sz. oklevél*); 2. V. István, 1270. > IV. László, 1279. július 20. > V. László, 1453. február 24., WStLA, HAU 3498. sz. (DF 285 556.). — *Cop.* 1. MNL, GYMSM SL, DL 5. (Csurgó, 1260. április 24-ei dátummal, DF 201 639.) (1551. augusztus 14.); 2. ÖStA, HHStA, Handschriftenabteilung, Österreichische weltliche Archive, Weiss 159. 109–110. p. (Csurgó, 1255. április 24-ei dátummal, DF 258 545.) (18. századi).

Ed. CD IV/2. 323–324. (1255. április 24-ei dátummal, *Cop. 2.* alapján), RHMA 491–493. (1255. április 24-ei dátummal, *Cop. 2.* alapján), Hunyadiak kora X. 373–374. (*Transcr. 2.* alapján), ÁÚO VII. 523–524. (1260. április 24-ei dátummal, *Cop. 1.* alapján), Hurmuzaki I. 286. (1260. április 24-ei dátummal, *Cop. 1.* alapján) — *Reg.* QGSW II/1. 4a. sz., Magyar regesták I. 6. sz., Sopr. tört. I/1. 3., RA 1237. sz.

Bela Dei gratia rex Hungarie fidelibus suis, comiti Iauriensi et tributariis de Iaurino,[1] de Abda[2] et Fyuregtu[3] salutem et gratiam. Litteras venerabilis patris Omodei[a] episcopi Iauriensis[4] super forma exigendorum tributorum in Iaurino, Abda et Fyuregtw more antiquitus observata[b] recepimus in hunc modum, videlicet de quolibet curru Teotonico veniente in Hungariam tributarii debent habere quatuor denarios, et comes Iauriensis duos denarios regales. Item de curru transeunte de Hungaria tributarii debent habere octo denarios, et comes duos. Item si venerint currus in navi cum mercimoniis, de quolibet curru tributarii debent habere quatuor denarios, et comes duos. Si vero navis ascendat cum mercibus, ipsa navis estimetur et redigatur ad quantitatem curruum, et de quolibet curru tributarii habent octo de-

[1] A győri (Győr m.) vám Árpád-kori történetéhez l. Weisz: Királyketteje 181–184.
[2] Az abdai (Győr m.) vám Árpád-kori történetéhez l. Weisz: Királyketteje 50–51.
[3] A füzitői (Komárom m.) vám Árpád-kori történetéhez l. Weisz: Királyketteje 166.
[4] Pok nembeli Amadé győri püspök (1254–1267). Archontológia 1000–1301. 92.

narios, et comes duos. Item si Teotonici boves superius deferant, de quolibet bove duos denarios, et comiti unum denarium de bobus Teotonicorum. Item de curribus Hungarorum tributarii duos denarios, et comes de duobus curribus Hungarorum unum denarium habeat. Item de bobus Ungarorum superius deferentium unum denarium de duobus bobus, et de quatuor bobus comes unum denarium. Item de curru mellis tributarii debent habere tria pondera, et comes unum pondus. Item de qualibet tunnella vini tributarii octo denarios, et comiti duos. Item de curru salium Ungarorum duos sales et dimidium cum portione comitis Iauriensis. Item de centum marcis piperis tributarii debent habere unam marcam piperis, et de centum cirotecis duas cirotecas, et sic de aliis minutis mercimoniis. Item de curru hospitum Latinorum unum fertonem. Item in Fyregtu de curru Teotonicorum quantumcunque oneris[c] habente unum denarium, de reliquis[d] autem mercimoniis, bobus scilicet et aliis nichil dare tenentur in Fyregtu. Item Teotonici pedices nichil dare debent. Item in Abda de duobus curribus Teotonicorum quatuor denarios. Unde fidelitati vestre mandantes precipimus firmiter et districte, quatenus ultra formam antiquitus observatam in tributis nichil exigere penitus presumatis, alioquin transgressores nostri mandati in rebus et persona graviter puniemus. Datum anno Domini M° CC° LX°.[1]

[a] O. [b] observato [c] honeris [d] reliquo

3.
[1262–1264]

Sir Vyllam jegyzéke az [István ifjabb] király számára adott kereskedelmi árukról, melyek egy részét a király másnak adatott át, illetve adott át, valamint az általa kiváltott zálogokról.

Hártyán, két kézírással írt szöveg, mely a hátlapon is folytatódik. A hátlapon újkori levéltári jelzet.

Orig. Archivio di Stato di Venezia, Cancelleria inferiore. Notai A 1, 123. (DF 294 053.).

[1] A másolatokban, illetve az átírások másolataiban eltérő évszámok szerepelnek (1260: DF 258 545. [IV. László átiratában], 1260. április 24. (DF 201 639.) [IV. Béla oklevéléről készült másolatban], 1255: DF 258 545. [V. István átiratában], 1255. április 24.: DF 258 545 [IV. Béla oklevéléről készült másolatban]), és némelyikben Csurgó szerepel kelethelyként. Ezen kívül azonban a másolatok és az átiratok másolatai szövegbeli eltéréseket is tartalmaznak (Weisz: A győri vám 231–233.). A kutatók egy része az 1255. évhez köti a vámszabályzatot (Szávay: Győr 24., Domanovszky: A harminczadvám 25., Csizmadia: Győr városjoga 4., Pach: „A harmincadvám eredete" 14., Szűcs: Az utolsó Árpádok 71., 236., Weisz: A győri vám 231–323.), másik részük az 1260. évet fogadta el valós dátumként (RA 1237. sz., Fügedi: Győr kiváltságlevele 115.). Vannak olyanok is, akik mindkettőt egyaránt hitelesnek tekintik (Villányi: Győrmegye 189., Wertner: Negyedik Béla 190., Lengyel: A középkori Győr 87.).

Ed. Soranzo: Acquisti e debiti di Bela IV. 348–356. (1240–1241 közötti keltezéssel), Huszti: IV. Béla olaszországi vásárlásai 757–760. (1238. január és 1241. február közötti keltezéssel, hiányos), Zolnay: István ifjabb király számadása 80–82. (1264-es dátummal, hiányos), MZsO VIII. 22–25. (1264-es dátummal, hiányos), Endrei: A thirteenth Century *Computus* 173–176. (hiányos).

Computus Syr Willamy,[1] quem[a] dedit domino regi[2] in Saris[3] tempore Benedicti prepositi[4]

Item primo duos cingulos[b] de smaldo pro XVI marcis, qui cinguli XI marcas ponderabant.[c]
Item unum samitum pro IIII[or] marcis.
Item unam purpuram Tartarensem[5d] pro VII marcis.
Item duas pelles mastrucas[e] varias et unum pellicium de variis pellibus pro XIII marcis.
Item XV ulnas de Gantii[6] pro quatuor marcis . . . fratri I.[f]
Ista recepit Benedictus prepositus manibus suis pro rege.
Item domino regi duos cingulos de smaldo pro XVI marcis.[g]

---

1 Giovanni Soranzo felvetette, hogy azonos lehet az 1242-ben lovászmesterként feltűnő Vilmossal (Soranzo: Acquisti e debiti di Bela IV. 348. 1. lj.). Huszti Dénes velencei kereskedőt lát benne (Huszti: IV. Béla olaszországi vásárlásai 756.). Zolnay László szerint személye Henel fia Wluennel (Wluelinus), az 1261. évi kamaraispánnal azonosítható (Zolnay: István ifjabb király számadása 108–111.). — A Zolnay által felsorolt Vyllamokon kívül azonban van még egy lehetőség a korszakból. Elkynus esztergomi bíró idejében (1277–1289, Zsoldos: Fehérvár Árpád-kori polgárságáról 444.) Archinus fia, Béla esztergomi polgár palotáját 40 márka ezüsttért adta zálogba sógorának, Vylamnak. Vyllam özvegye, Archinus lánya, ezt a palotát végrendeletében Katára, testvére, Béla lányára hagyta (DL 86 972.). Vyllam a fehérvári Dávid fia volt (Zsoldos: Székesfehérvár története 182.). Vyllamról ezen adatokon túl mást nem tudunk. Sógorának, Bélának azonban IV. Béla felesége, Mária volt a keresztanyja (1249. nov. 28.: MES I. 379.), akinek apja, Archinus esztergomi kamaraispán (1249), zágrábi podesta (1265–1266), esztergomi esküdt (1269, 1282), az esztergomi latinok utcájának bírája (1272) (vö. Zolnay: Az esztergomi latinusokról 161.). Béla 1249-ben született, a házasságra Zsoldos Attila szerint az 1260–1270-es évek fordulóján került sor (Zsoldos: Fehérvár Árpád-kori polgárságáról 444.). Az nem tudható, mikor születhetett Archinus lánya, és mikor került sor Vyllammal a házasságkötésre. Nem zárható ki, hogy a *computus*ban szereplő syr Willam azonos a fehérvári Vyllammal.

2 Zolnay László István ifjabb királlyal azonosította. Zolnay: István ifjabb király számadása 87–88.

3 Sáros (Sáros m.).

4 Giovanni Soranzo és Huszti Dénes azonosnak tekinti Benedek budai, majd fehérvári préposttal, aki alkancellár (1238–1240), kancellár (1240–1261), kalocsai érsek (1241–1254), szerémi ispán (1253), végül esztergomi érsek (1253–1261) volt. Soranzo: Acquisti e debiti di Bela IV 345–346., Huszti: IV. Béla olaszországi vásárlásai 745. Hivatalviseléseihez l. Archontológia 1000–1301. 289. — Zolnay László azon Benedek aradi préposttal azonosította, aki hercegi, majd ifjabb királyi alkancellár (1259–1264), királyi alkancellár (1270–1272, 1273–1276), esztergomi választott érsek (1274–1276) volt. Benedek 1264 folyamán – Zolnay László szerint tavasszal, Zsoldos Attila szerint ősszel – IV. Bélához pártolt és csak 1267-ben tért vissza István oldalára. Zolnay: István ifjabb király számadása 88–89., Zsoldos: Családi ügy 38–40., 89. Hivatalviseléséhez l. Archontológia 1000–1301. 289.

5 A Közép-Ázsiából származó, tatár jelzővel illetett selymek az 1260-as évektől jelennek meg a nyugati forrásokban. Vö. Jacoby: Silk Economics 231–234.

6 Gent (Flamand Grófság). Textiliparáról legutóbb Mordovin: Textilvégek védjegyei 122–125.

Item unum monile de auro pro XII marcis.
Item duas purpuras[h] Tartarenses pro XIIII[or] marcis.
Item quatuor samitos pro[i] XVI marcis.
Item XII purpuras deauratas pro[i] XXXVI marcis.
Item XII purpuras symplices pro XII marcis.
Item octo purpuras de media[j] lana[1] pro XVI marcis.
Item XII purpuras, que dicitur atabit,[2k] pro XXXVI marcis.[3]
Item unam purpuram de lana piscium[4] pro IIII[or] marcis.
Item IIII[or] cultras[5] de scindato[6] pro octo marcis.
Item duas mastrucas[e] varias et II pellicia de variis pellibus pro XVIII marcis.
Item unum cyfum cum copertorio de argento pro VI marcis.
Item unum cingulum de auro pro X marcis, quod[l] rex cinxit.
Item unam marcam et tres uncias de albis gemmis pro XVI marcis.
Item unam peciam de Gantii pro IX marcis.
Item unum cingulum argenteum pro marca et dimidia.
Item unum cingulum argenteum pro VII fertonibus.
Item XXVIII marcarum valore mercimonia magistro Stephano.[7]
Item duos cingulos argenteos pro III marcis.
Item unam peciam panni et VI ulnas[m] pro VI marcis.
Item magistro Andre[8] XVI ulnas[m] panni et tres anulos aureos pro IIII[or] marcis et dimidia.
Item Andre magistro III pecias scindati et duos anulos aureos pro IIII[or] marcis.

---

1 Átlagos gyapjúból készült bíbor, amit az ára – egy 2 márka értékű – is alátámaszt. Huszti Dénes, Zolnay László és Futaky István Milánóval (Mediolana) azonosítja. Huszti: IV. Béla olaszországi vásárlásai 748., Zolnay: István ifjabb király számadása 108., Futaky: A bíbor az Árpád-korban 337.

2 Selyemből és gyapjúból, Bagdad egyik városrészében, Attabyában készített tafota szövet. Jacoby: Silk Economics 217.

3 Huszti Dénes, Zolnay László és Walter Endre kiadásaiból a sor hiányzik.

4 Közelebbről meg nem határozható szövetfajta. Huszti Dénes szerint a festékanyagról kapta a nevét (Huszti: IV. Béla olaszországi vásárlásai 748., Huszti: Olasz-magyar kereskedelmi kapcsolatok 41.). Paulinyi Oszkár kérdőjelesen halpikkelyesnek véli (Paulinyi: Nemesfémtermelésünk és országos gazdaságunk 582. 110. lj.). Futaky István felveti, hogy talán az aranyfényű kagylóselyem-szövettel (*bissus*) lehet azonos (Futaky: A bíbor az Árpád-korban 337.).

5 A két oldalán azonos vagy különböző anyagokból készült terítő, lepel (*Item unam cultram parvam antiquam de zendato rubeo ex utraque parte. Item unam cultram parvam de zendato rubeo ex una parte et alia de tela endica* — Inventaire du trésor du Saint-Siege sous Boniface VIII. 663.).

6 Selyem (*cendatum, cindatum*), a forrásban *scindatum* és *cindatum* alakban fordul elő.

7 Zolnay László szerint azonos lehet Rátót nembeli Domokos fia Istvánnal. Zolnay: István ifjabb király számadása 91–92. Hivatalviseléséhez l. Archontológia 1000–1301. 310. — Az azonosítás azonban felettébb bizonytalan. Rátót István 1264 folyamán állt át István oldalára (Zsoldos: Családi ügy 39.), az elszámolás szerint pedig István *magister*hez több tétel is kapcsolható, ami felveti annak gyanúját, hogy sokkal inkább egy István udvarához köthető személyt keressünk a név mögött (például Csák nembeli István). István *magister* személyének pontos azonosítása nem lehetséges.

8 Zolnay László lehetségesnek tekinti, hogy azonos Kelyán fia Andrással, aki 1266-ban István ifjabb király kápolnaispánja volt. Zolnay: István ifjabb király számadása 89–90. — Az azonosítás azonban bizonytalan.

Item unum cingulum argenteum Bexe pro marca.
Item unam[n] peciam de Gantii pro IX marcis.
Item unum scindatum transmarinum pro marca.
Item purpuram Tartarensem magistro Stephano pro VII marcis.
Item unam mastrucam[o] de armellimis[p] pellibus pro X marcis.
Item VI purpuras deauratas pro XVIII marcis.
Item unum cingulum argenteum pro marca.
Item unum scindatum transmarinum pro marca.
Item dimidiam marcam ponderantem de albis gemmis pro VII marcis.
Item duo monilia magistro Raynaldo[1] pro XV marcis.
Item duas purpuras, que dicitur atabit,[k] pro VI marcis.
Item duo monilia de auro[r] domino regi pro XXXIIII[or] marcis.
Item unum cingulum argenteum, quod ponderabat quatuor marcas[p] et dimidiam, pro[q] VII marcis.
Item duos cindatos transmarinos pro II marcis.
Item in valore X marcarum mercimonia Nycolao de Zebelh.[2s]
Item magistro Stephano duas purpuras transmarinas, que nominantur imperiales, pro XX marcis.
Item eidem dimidiam marcam ponderantem de albis gemmis pro VII marcis.
Item duo atabit pro sex marcis domine regine.[3]
Item unum sertum aureum pro XX marcis.
Item magistro Aiudo[4t] mercimonia pro XX marcis ad rationem regis.
Item unum cindatum Resorcii magistro Stephano pro marca et dimidia.
Item unam mastrucam[o] variam pro V marcis datam magistro B.
Item duo atabit pro VI marcis, que[u] dedit regine.
Item IIII[or] cindatos transmarinos eidem pro IIII[or] marcis.
Item duos cindatos transmarinos pro II marcis.[v]
Item duo atabit pro VI marcis.
Item unum atabit pro III marcis, quod habuit regina.
Item unam purpuram, que dicitur imperialis,[w] pro XX marcis.
Item duo pellicia[x] vulpina pro duabus marcis.
Item unum sertum[y] de auro pro XL marcis, quod dedit dominus rex magistro Ivachino.[5]

---

1 Zolnay László Básztély nembeli Rénold fia Rénolddal azonosítja. Zolnay: István ifjabb király számadása 92–93. Hivatalviseléséhez l. Archontológia 1000–1301. 348.

2 Zolnay László megemlíti Miklós szabolcsi ispánt (Zolnay: István ifjabb király számadása 92.), az azonosítás azonban nem megalapozott.

3 István ifjabb király felesége, Erzsébet. Zolnay: István ifjabb király számadása 111.

4 Zolnay László szerint leírási vagy olvasati hiba, és Archinus esztergomi polgárt takarhat a név. Zolnay: István ifjabb király számadása 98. — Az eredeti forrásban előbb *Egedius* név szerepelt, amit áthúztak, és fölötte szerepel az *Aiudus* alak. Személye nem azonosítható.

5 Zolnay László szerint azonos Gutkeled nembeli István fia Joachimmal. Zolnay: István ifjabb király számadása 95. Hivatalviselésére l. Archontológia 1000–1301. 317.

Item duo atabit pro VI marcis.
Item duas purpuras deauratas de Melan[1] pro X marcis.[z]
Item duo cindatos transmarinos pro II marcis Racio de Potok.[2]
Item unum cingulum argenteum, quod ponderabat XI marcas II fertones, pro XVII marcas in valore.
Item IX ulnas de Gantii pro IX fertonibus.
Item unum cingulum argenteum, quod ponderabat sex marcas II uncias, quod magister A.[z] recepit ad rationem[z] regis pro[i] marcis IX.[aa]
Item unum cindatum de Resorcii pro III marcis.
Item LIX ulnas de Gantii pro XV marcis ad vestiendum capellanos domini regis, quas A. m.[3] tulit.
Item XIIII[or] pecias cindati pro Sorratura eisdem pro XXI marcis, que A. magister recepit.
Item unam purpuram deauratam pro III marcis.
Item XVI ulnas de Gantii et cindatum de Luka[4] pro Sorratura capellano domini regis pro V marcis et dimidia.[bb]
Item XV ulnas de Gantii pro IIII[or] marcis, quas dedit magistro Raynoldo [... fratri][cc] I.
Item in valore V marcarum mercimonia archiepiscopo Colochensi.[5]
Item duas purpuras transmarinas, que dicuntur imperiales,[dd] pro XX marcis, quas dominus rex magistro Egidio[6] dedit.
Item unam purpuram Tartarensem pro VII marcis.
Item duo cindata de Resorcii pro VI marcis.
Item unam purpuram deauratam pro III marcis.
Item XV ulnas de Gantii et duo cindata de transmarino pro VII marcis, que dedit Verneryo.[7]
Item unam purpuram deauratam pro III marcis, quam iussit dominus rex Tas[s] Cumanie duci.[ee]

---

1 Milánó (Itália).
2 Zolnay László szerint azonos lehet Rachcal. Zolnay: István ifjabb király számadása 98. — Az azonosítás felettébb bizonytalan.
3 Valószínűleg *Andreas magister*.
4 A luccai (Toszkána) selyemgyártáshoz és kereskedelemhez l. Roover: The Silk Trade of Lucca passim.
5 Giovanni Soranzo Ugrin kalocsai érsekkel (1219–1241) azonosította (Soranzo: Acquisti e debiti di Bela IV. 347–348.). Zolnay László Smaragd nembeli Smaragd kalocsai érsekkel (1257–1265), István ifjabb király kancellárjával (1262–1264) tekinti azonosnak (Zolnay: István ifjabb király számadása 98.). Hivatalviseléséhez l. Archontológia 1000–1301. 352.
6 Zolnay László szerint azonos lehet Monoszló nembeli Gergely fia Egyeddel. Zolnay: István ifjabb király számadása 90–91. Hivatalviseléséhez l. Archontológia 1000–1301. 299.
7 Azonosításának lehetőségét Zolnay László bizonytalannak tartotta, három Wernert nevezett meg: Verner barsi ispánt (1246), a későbbi budai rektor Wernert és egy selmeci polgárt. Zolnay: István ifjabb király számadása 98. — Verner a későbbiekben még egyszer előfordul *comes* címzéssel, ami arra utalhat, hogy valóban a későbbi budai rektort kell keresnünk a név mögött, de az azonosítás kétséges.

Item unam mastrucam[n] variam pro V marcis, quam dedit dominus rex magistro Dominico.[1]
Item eidem unam purpuram transmarinam pro V marcis.
Item duas purpuras de auro de Melan pro X marcis, quas dedit magistro L. tavarnicorum.[2]
Item X ulnas de Gantii pro II marcis et dimidia, quas dedit nuntiis de Pulgarina.[3]
Item pro valore X marcarum de mercimoniis Dominico magistro, que B. prepositus iussit verbo regis.
Item LXXXX marcas, quas dominus rex recepit ad rationem suam pro regina.
Item LXXX marcas magistro Arnoldo,[4] quas B. prepositus iussit verbo regis.
Item unum atabit pro III marcis Chak bano.[5]
Item octo atabita pro XXIIII[or] marcis, que dedit Cumanis.[ff]
Item quatuor cindatos virgulatos[6] pro IIII[or] marcis, quos dominus rex dedit Cumanis.
Item duos samitos pro octo marcis eisdem.
Item unam purpuram transmarinam, que dicitur imperialis,[gg] pro X marcis, quam rex recepit.[hh]
Item unam purpuram de piscibus pro V marcis, quam dedit magistro Egidio.
Item XVII marcas pro pignore magistri Egidii, quas B. prepositus iussit verbo regis.
Item unum cingulum argenteum, quod ponderabat IIII[or] marcas, pro VI marcis, quod B. prepositus recepit.
Item unum samitum pro IIII[or] m[arcis] B. preposito.
Item unum atabit pro III marcis magistro Iacobo.[7]

---

1 Zolnay László Csák nembeli Domokossal tekintette azonosnak. Zolnay: István ifjabb király számadása 96. Hivatalviseléséhez l. Archontológia 1000–1301. 298. — Az azonosítás bizonytalan.

2 Lőrinc, István ifjabb király tárnokmestere (1263–1265). Archontológia 1000–1301. 75. — Zolnay László C-nek olvasta és Hahót nembeli Buzád fia Csákkal azonosította, aki 1248–1259 között volt IV. Béla tárnokmestere (Zolnay: István ifjabb király számadása 93., a hivatalviseléshez l. Archontológia 1000–1301. 63.). Tóth Melinda Zolnay kiadása alapján szintén Csák tárnokmesterként értelmezte, és Hahót nembeli Buzád fia Csákkal azonosította, az adatot pedig 1260-ra, vagy azt megelőző időszakra vonatkozónak tekintette. Tóth: Buzád-nemzetségbeli Csák 197. 17. lj.

3 Valószínűleg Bulgária. Vö. Zolnay: István ifjabb király számadása 99.

4 Zolnay László Hahót nembeli Arnold fia Arnold fia Arnolddal azonosította (Zolnay: István ifjabb király számadása 101.). Arnold azonban ekkortájt még kiskorú (1270. dec. 10.: ÁÚO XII. 9.), így róla aligha lehet szó.

5 Zolnay László Hahót nembeli Buzád fia Csák és Csák nembeli Demeter fia Csák közül Buzád fia Csákot véli a *computus*ban megjelenő Csákban (Zolnay: István ifjabb király számadása 93–94.). Tóth Melinda szerint nem eldönthető, hogy melyik Csák bánra vonatkozik a bejegyzés (Tóth: Buzád-nemzetségbeli Csák 197. 17. lj.).

6 Vízszintesen vagy függőlegesen csíkos, a csíkokban különböző színű selyem.

7 Zolnay László Hahót nembeli Panyit fia Jakabbal azonosította (Zolnay: István ifjabb király számadása 95.). Zolnay szerint Jakab részt vett a pataki vár védelmében 1264-ben, az általa bizonyítékként felhozott oklevélben azonban Novák (Körös m.) és Paka várának ostroma szerepel (RD 124. sz.). — Az azonosítás ezen egyetlen említés alapján bizonytalan.

Item unum atabit pro III marcis magistro Nycolao.[1]
Item unum gansit[2] pro IIII^or^ marcis magistro Raynaldo.[ii]
Item unum atabit pro III marcis magistro Yvanchce.[3]
Item unum cindatum de Luk[4] pro marca et dimidia ioculatori domine regine, quod rex iussit.
Item IX samitos et unum gansit pro XL marcis, que dominus rex recepit et dedit Cumanis.
Item unum anulum aureum de Palax pro X marcis, quem dedit rex magistro Ugud.[5]
Item unum gansit pro IIII^or^ marcis domino regi.
Item XIIII^or^ marcas pro pignore magistri Egidi, quas rex iussit reddere [ad ra]tionem.
Item X marcas, quas rex iussit B. preposito dare.
Item octo marcas pro pignore magistri Dominici, quas rex iussit reddere ad suam rationem.

(A hártya hátlapján)
Item VI marcas pro pignore Chak,[6] quas rex iussit reddere.
Item IIII^or^ marcas pro samito, quas iussit dare eidem.
Item II marcas magistro Iohanni medico regis.[7]
Item unum anulum Bexe pro dimidia marca.
Item unam crucem auream pro III marcis domino regi.
Item III marcas pro pignore magistri Stephani, quas rex iussit.
Item unum anulum aureum pro II marcis, quod B. prepositus recepit.
Item II pecias de Gantii, quarum unam dedit Laurentio filio^s^ Kemen[8] et aliam comiti Vernerryo, quando fuit iuxta Goron.[9jj]

---

1 Zolnay László két lehetőséget lát az azonosításra: Gutkeled nembeli Miklós és Kán nembeli Miklós. Zolnay: István ifjabb király számadása 92. — Az azonosítás ezen egyetlen előfordulás alapján nem lehetséges.
2 Genti posztó.
3 Zolnay László szerint azonos Gutkeled nembeli István fia Joachimmal. Zolnay: István ifjabb király számadása 95.
4 Lucca (Toszkána).
5 Zolnay László leginkább Csák nembeli Demeter fia Ugoddal tartja azonosíthatónak. Zolnay: István ifjabb király számadása 96.
6 Tóth Melinda szerint nem eldönthető, hogy Hahót nembeli Buzád fia Csák és Csák nembeli Demeter fia Csák közül melyik Csákra vonatkozik a bejegyzés (Tóth: Buzád-nemzetségbeli Csák 197. 17. lj.).
7 János 1267-ben már bizonyosan nem volt az élők sorában, sőt, vélhetően már 1265 előtt meghalt, mivel az általa birtokolt Enyickét (Abaúj m.) halála után István ifjabb király Tekes fia Istvánnak adományozta, aki hűtlensége miatt – vélhetően 1264/1265-ben állt át IV. Béla oldalára – veszítette el azt 1267 előtt. Zolnay: István ifjabb király számadása 87.
8 Zolnay László az általa *Laurentio f. Rem*-ként olvasott személyt Kemény fia Lőrinccel azonosította (Zolnay: István ifjabb király számadása 97–98.), az eredeti szöveg alátámasztja Zolnay elképzelését. — Kemény fia Lőrinc lovászmester, győri ispán (1258–1259), szörényi bán (1260), országbíró (1262–1265), zalai (1262–1264) és mosoni ispán (1263, 1264). Későbbi hivatalviselését is l. Archontológia 1000–1301. 324.
9 Garam folyó.

(Hosszabb kihagyás)
Item LV marcas in valore, quas dedit Syr Vilam domino regi a cuirro[kk] sulatica,[ll] quas dedit Cumanis.[mm]
Item C marcas in mercimoniis,[nn] in purpuris et sindonibus[oo] in Ugacha.[1mm]
Item CXXX marcas in pannis et sindonibus,[oo] quos dedit domino regi in Vach.[2mm]
Item in Potok[3] duas purpuras deauratas transmarinas, quas magister A. recepit[mm] pro X marcis.[pp]
Item III marcas de primo debito.[mm]

Summa centenara XIIII et LIIII marcas.[4jj]

Nota quod Syr Wylam suscepit ex isto debito in Syrmia[5] C marcas minus X marcis, quas Benedictus prepositus eidem dedit de collecta. [mm]
Item LX marcas, quas dedit magister Lodomerius[6] eidem Syr Wylamo in silvis Lompert.[7mm]
Item postea LXXV marcas dedit L. prepositus[8] eidem in salibus in Zoloch.[9mm]
Item postea in Bistrika[10] suscepit CCLX et novem marcas, quas dedit magister Andreas.[mm]
Item dominus rex solvit regine CL marcas fini pro Wylamo.[jj]

1 Ugocsa megye 1261–1262 folyamán került István ifjabb király fennhatósága alá. Zsoldos: Családi ügy 23., 140.
2 Vác (Nógrád m.). Nógrád megye az 1262 novembere végén apjával, IV. Bélával kötött pozsonyi békét követően került István fennhatósága alá.
3 Patak (Zemplén m.). Zemplén megye 1261–1262 folyamán került István fennhatósága alá. Zsoldos: Családi ügy 22–26., 140.
4 A második kéz által készített összesítés majdnem megfelel a fentebbi tételek összességének, ez valójában 1454,5 márka és 16 ferto, valamint 2 vég genti posztó. A későbbiekből kiderül, hogy 735 márkát kapott meg Vylam a tartozásból, így 719 márka kintlévősége maradt.
5 A Szerémség 1262 és 1265 között volt István ifjabb király fennhatósága alatt. Zsoldos: Családi ügy 28–29., 83–84.
6 Lodomért Zolnay László István ifjabb király alkancellárjával (1264–1266), a későbbi váradi püspökkel (1268–1279), esztergomi érsekkel (1279–1298) tekinti azonosnak. Zolnay: István ifjabb király számadása 88. Hivatalviseléséhez l. Archontológia 1000–1301. 322.
7 Beregi erdőuradalom, mely vélhetően 1261–1262 folyamán került István ifjabb király kezére. Zsoldos: Családi ügy 30., 140.
8 A szövegben kezdőbetűvel szereplő L. prépost azonosítása kérdéses. Zolnay László kiadásában e helyen *Benedictus prepositus* szerepel. Zolnay: István ifjabb király számadása 82.
9 Szalacs (Bihar m.). IV. Béla és István ifjabb király az 1262 novemberének végén Pozsonyban (Pozsony m.) megkötött békében felezik meg egymással a sójövedelmeket, így a szalacsit is. 1262. dec. 5.: MES I. 478.
10 Besztercét (Besztercei kerület) István ifjabb király 1262 novemberének végén apjával, IV. Bélával kötött pozsonyi békét követően foglalta el. Zsoldos: Családi ügy 31.

Item B. prepositus Bude,[1] in domo Valterii[2] pro rege Wylamo solvit C marcas fini de argento de Semluhc.[3jj]

[a] quod [b] cyngulos [c] *a* qui . . . ponderabant *a sor fölött jobbra beszúrva* [d] *a* purpuram Tartarensem *kivakart szavak helyére írva* [e] manstrucas [f] . . . fratri I. *a második kéz utólagos beszúrása, bizonytalan olvasat* [g] marcis *a sor alatt beszúrva* [h] *a* purpuras *kivakart szó helyére írva* [i] *a tollban maradt* [j] medio [k] *a* que dicitur atabit *kivakart szavak helyére írva* [l] quem [m] uulnas [n] *előtte kihúzva:* da [o] manstrucam [p] *kivakart szó helyére írva* [q] *a* de auro *a sor fölött beszúrva* [r] *előtte kihúzott* m *betű* [s] *bizonytalan olvasat* [t] Egidio-*ból javítva* [u] quas [v] *utána kihúzva:* pro domino regis [w] ymperialis [x] pellycia [y] certum, *a* c *későbbi kézírással* [z] *a sor fölött beszúrva* [aa] *a* marcis IX *a sor alatt beszúrva* [bb] *a* marcis et dimidia *a sor fölött beszúrva* [cc] *kivakarva, bizonytalan olvasat* [dd] *a* que dicuntur ymperyales *a sor fölött beszúrva* [ee] Cumane ducie [ff] Cuma, *a* ma *a sor fölött beszúrva* [gg] *a* que dicitur ymperialis *a sor fölött beszúrva* [hh] rece [ii] Raynal [jj] *a sort másik kézírással írták* [kk] a cuirro *kivakart szavak helyére írva, bizonytalan olvasat* [ll] *a* sulati ca *másik kézírással, a sor fölött beszúrva, bizonytalan olvasat* [mm] *a sort az első kézírással írták* [nn] mercimonis [oo] syndonis [pp] *a* pro X marcis *sor alatt beszúrva, másik kézírással.*

---

1 Buda (Pilis m.).

2 Zolnay László azonosnak tekinti Walter budai kamaraispánnal (Zolnay: István ifjabb király számadása 86–87.). Walter budai kamaraispánságára 1265-től van adat. 1265. ápr. 1.: MES I. 521., 1270. szept. 22.: DF 248 544., (1275) júl. 13.: ÁÚO IX. 551. (RA 2619. sz.).

3 Selmecbánya (Hont m.). — Zolnay László megjegyzi, hogy a budai kamarába Selmecbányáról érkezett az ezüst, ezzel felveti, hogy itt selmeci ezüstről van szó, ugyanakkor elképzelhetőnek tartja a Sáros megyei Szemelnyével történő azonosítást is. Zolnay: István ifjabb király számadása 106. — Bizonyos, hogy a számadás egy hosszabb időszakban végrehajtott beszerzéseket, kölcsönöket és visszafizetéseket örökített meg, vélhetően valóban, ahogy a *computus* fogalmaz, Benedek prépost idejében, azaz alkancellársága (1259–1264) alatt történő eseményeket rögzítette, mégpedig korábbi feljegyzések alapján. Azt, hogy hosszabb időszakot ölel fel, jól szemléltetik a kifizetések: Vyllam a Szerémségben, Beregszászon, Szalacson, Besztercén és Budán vett át összegeket, minden bizonnyal nem egy meghatározható időpontban, hanem különbözőkben. A kifizetések helyszínei között ugyanakkor szerepelnek olyanok is, melyek csak 1262-től tartoztak az akkor már ifjabb király, István országrészéhez, ami a keltezést illetően fontos támpontot szolgáltat (az, hogy Istvánt *rex*ként említi az irat, önmagában nem lenne elégséges az iratban említett ügyletek legkorábbi eseteinek az 1262. évhez kötéséhez, mert az összeállítás időszakában István már bizonyosan ifjabb király volt, így akár abból is adódhatna a *rex* cím feltűnése, hogy Istvánnak az összeállítás idején használt címét visszavetítették a korábbi időszakba). A számadás összeállítását, ahogy Zolnay megállapította, valóban indokolhatta Benedek prépost távozása István ifjabb király környezetéből, így annak elkészítésére ezt követően, vélhetően az új alkancellár, Lodomér kérésére került sor, akár már 1264-ben, de talán joggal feltételezhető, hogy inkább 1265-ben. A *computus* dátumának meghatározásakor azonban nem a lejegyzés időpontját, hanem a benne foglalt események időpontját tekintettük mérvadónak.

4.
1270., Bicske

V. István Loubulnak mondott Sybrin kérésére átírja és megerősíti IV. Béla 1260. évi oklevelét (2. sz. oklevél), mely a Győrben (Győr m.), Abdán (Győr m.) és Füzitőn (Komárom m.) szedett vám mértékét foglalja magában.

Orig. — *Transcr.* 1. IV. László, 1279. július 20., WStLA, HAU 14. (DF 285 550.) (*7. sz. oklevél*); 2. IV. László, 1279. július 20. > V. László, 1453. február 24., WStLA, HAU 3498. sz. (DF 285 556.) — *Cop.* 1. AMB, MMB 3. (Wirkhe kelethellyel, 1551. augusztus 14.); 2. MNL, GYMSM SL, DL 8. (Withe kelethellyel, DF 201 642.) (18. századi); 3. ÖStA, HHStA, Handschriftenabteilung, Österreichische weltliche Archive, Weiss 159. 119–120. p. (DF 258 545.) (18. századi).

Ed. CD V/1. 63–64., Hunyadiak kora X. 373–375., Sopr. tört. I/1. 5. — *Reg.* QGSW II/1. 7. sz., RA 2016. sz., Inventár archívu mesta Bratislavy 3. sz.

Nos, Stephanus Dei gratia rex Hungarie significamus universis presentium per tenorem, quod Sybrin dictus Loubul exhibuit nobis litteras patentes karissimi patris nostri, regis Bele inclite recordationis petens, ut ipsas confirmare dignaremur nostrarum patrocinio litterarum. Quarum tenor talis est (*következik IV. Béla oklevele, 2. sz. oklevél*). Nos igitur petitionem eiusdem considerantes fore iustam et legitimam admissimus presentibus confirmantes. Datum in Bykche, anno Domini M° CC° LXX°.

5.
1272. szeptember 28.

Esztergom város (Esztergom m.) tanácsa tanúsítja, hogy Rennerius esztergomi polgár 27 márka finom ezüstre rúgó tartozása miatt, amelyet a kapott haladék ellenére sem fizetett meg Gean Pinguis genti kereskedőnek, csolnoki (Esztergom m.) szőlőjét a város régi szokás szerint a kifizetetlenül maradt Geanra ruházta, aki a tartozás összegéért a szőlőt eladta a margitszigeti apácáknak.

Hártyán, majdnem ép függő kettőspecséttel. A hátlapon késő középkori kézírással: priwilegium de winea Cholnuch, quam emit filia Pauli, uxor Benedicti de genere Boluchdu;[1] valamint újkori levéltári jelzetek.

[1] Az oklevél átírásain azonos kézzel megtalálható ugyanezen megjegyzés, Benedekre vonatkozóan azonban az esztergomi káptalan 1272. november 28-án kelt oklevele többet is elárul, mivel nádornak mondja (*uxor Benedicti palatini de genere Boluchdu* — DL 813.). Györffy György Benedeket Balog nembeli Tombold fia Benedekkel azonosította (Györffy: Történeti földrajz II. 233., Engel: Genealógia, Balog nem 4. tábla: Tombold-ág), aki 1266–1269 között mutatható ki István ifjabb király nádoraként (Archontológia 1000–1301. 26.). Pál lánya még Benedek életében, 1273-ban vagy az

Orig. DL 812. (MKA, Acta ecclesiastica ordinum et monialium, Moniales Veteribudenses 2. 4.) — *Transcr.* 1. Esztergomi káptalan, 1272. november 28., DL 813. (MKA, Acta ecclesiastica ordinum et monialium, Moniales Veteribudenses 2. 4.); 2. Fülöp esztergomi érsek, 1272. december 7., DL 814. (MKA, Acta ecclesiastica ordinum et monialium, Moniales Veteribudenses 2. 4.).

Ed. ÁÚO VIII. 414–415., MES I. 606. (részleges), BTOE I. 126–127.

Arcynus comes iudex de vico Latinorum Strigoniensium,[1] Godynus,[2] Elkynus,[3] Rubinus Parvus,[4] Gyletus,[5] Cunch et Hench[6] comites ceterique cives de Strigonio universis Christi fidelibus presentes litteras inspecturis salutem in omnium salvatore. Ad universorum notitiam harum serie volumus pervenire, quod cum Gean Pinguis mercator de Ganth[7] contra Rennerium concivem nostrum movisset causam coram nobis super viginti et septem marcis finiti argenti, quibus eum sibi esse debitorem asserebat, dictus Rennerius coram nobis in iudicio constitutus prefatis viginti et septem marcis finiti argenti ipsi Gean mercatori se teneri recognovit, predictus autem Gean agens misericorditer cum ipso Rennerio concessit eidem Rennerio inducias quatuor terminorum ad ipsam pecuniam persolvendam. Sed quia ipse Rennerius advenientibus terminis ad id assignatis dictam summam pecunie solvere non curavit, nos vineam eiusdem Rennerii in territorio montanorum[a] de Cholnuk[8] adiacentem inter vineas sororum monasterii Beate Virginis de Insula Budensi[9] assignavimus secundum consuetudinem et libertatem civitatis nostre pro predictis viginti et septem marcis fini argenti Gean mercatori memorato, ita, quod ipse Gean dictam vineam tradendi, donandi vel vendendi, cuicunque vel quibuscunque voluerit, habeat liberam potestatem. Postmodum autem ipse Gean eandem vineam pro eisdem viginti et septem marcis finiti argenti, pro quibus per nos sibi extiterat

azt követő években vásárolta meg a szőlőt. Bendedek 1273-ban még bizonyosan az élők sorában volt (1273. jún. 21.: RA 2382. sz.).

1 Archinus 1249-ben esztergomi kamaraispán (1249. nov. 28.: MES I. 379.), 1265–1266-ban zágrábi *podesta* (1266: CDCr V. 410.), 1272-ben az esztergomi latinok utcájának a bírája, 1269-ben és 1282-ben esztergomi esküdt (1269: ÁÚO VIII. 252., 1282. nov. 8.: MES II. 156.). — Felvetődött, hogy ez utóbbi személy már az azonos nevű fia lenne. Zolnay: Az esztergomi latinusokról 161.

2 Godin esztergomi esküdt (1269, 1272, 1282). 1269: ÁÚO VIII. 252., 1282. nov. 8.: MES II. 156.

3 Elkinus esztergomi esküdt (1269, 1272) esztergomi bíró (1282, 1284). 1269: ÁÚO VIII. 252., 1282. nov. 8.: MES II. 156., 1284. jún. 4.: DF 237 804.

4 Rubin esztergomi bíró (1269), esztergomi esküdt (1272, 1282). 1269: ÁÚO VIII. 252., 1282. nov. 8.: MES II. 156.

5 Gilét esztergomi esküdt (1272, 1299). 1299. márc. 25.: DF 236 351.

6 Henc esztergomi esküdt (1272, 1282). 1282. nov. 8.: MES II. 156.

7 Gent (Flamand Grófság).

8 Csolnok (Esztergom m.).

9 A margitszigeti apácáknak 1263-ban engedték át az Esztergom-szigeti apácák azon csolnoki szőlőjüket, amit Benedek esztergomi érsek (1253–1261) hagyott rájuk, és amit a király már a margitszigeti apácáknak adományozott (BTOE I. 75. Vö. 1270: BTOE I. 112–113.). A későbbiekben itt újabb területekhez és szőlőkhöz jutnak az apácák. Györffy: Történeti földrajz II. 232–233.

assignata, vendidit conventui sororum predicti monasterii de Insula Budensi quiete et pacifice, iure perpetuo possidendam, ipsas viginti et septem marcas finiti argenti recipiendo plenarie a sororibus monasterii memorati. In cuius rei testimonium et memoriam presentes nostras concessimus litteras sigilli nostri munimine roboratas. Datum anno Domini millesimo CC° LXX° secundo, in octava Beati Mathei apostoli et evangeliste.

[a] territhorio monthanorum

6.
1277. május 23., Pest mellett, a Nagyszigetnél

IV. László – fenntartani kívánva az I. Rudolf római királlyal kötött békét – elrendeli, hogy az országban a német kereskedők a IV. Béla és V. István idejében élvezett szabadsággal bírjanak, s a törvényes harmincadon és a rendes vámokon kívül senki ne zaklassa őket.

Hártyán, a hátlapon pecsét töredékeivel. A hátalapon késő középkori kézírással: Ladislaus rex 1277; valamint újkori tartalmi összefoglaló, tárgymegjelölés és levéltári jelzetek.

Orig. WStLA, HAU 13. (DF 285 549.) — *Cop.* ÖStA, HHStA, Handschriftenabteilung, Österreichische weltliche Archive, Weiss 159. 125. p. (DF 258 545.) (18. századi).

Ed. CD V/2. 387–388., Hormayr: Wien I/1. xciii–xciv. — *Reg.* QGSW II/1. 13. sz., RA 2778. sz.

Ladislaus Dei gratia rex Hungarie fidelibus suis universis, quibus expedit et presentes ostenduntur, salutem et gratiam. Cum pacem, unionem seu concordiam, que inter nos et dominum Rudolphum[a] regem Romanorum,[1] amicum nostrum extitit ordinata seu statuta, perpetuo et inviolabiliter velimus observare,[2] volumus et fidelitati universitatis vestre mandamus precipiendo firmiter et districte, quatenus mercatores ipsius regis, qui ad regnum nostrum undique cum suis mercimoniis proficiscuntur, nullus vester aliqua occasione preter iustam tricesimam et tributum consuetum ab antiquo presumat aliqualiter molestare,[3] cum ipsos mercatores illa

[1] I. Rudolf római király (1273–1291), Habsburg grófja (1240–1291), Karintia és Karjna hercege (1276–1286) osztrák és stájer herceg (1278–1282).

[2] IV. László és Rudolf kapcsolatára l. Szabó: Kún László 38–44., 48–51., Franzl: I. Rudolf 127–132., Dopsch: Die Länder und das Reich 476., Krieger: Die Habsburger im Mittelalter 46.

[3] IV. László követei és I. Rudolf, valamint követei között 1277. július 12-én Bécsben kötött szerződésben is akként fogalmaztak, hogy Rudolf területein biztosítja a kereskedőknek, hogy a jogos és szokásos vám megfizetését követően szabadon közlekedhetnek, a szokatlan és jogtalan vámokat pedig eltörli, és a magyar király is ekként cselekszik a saját országában. CD V/2. 392.